4-ŞÖBA · QIŞLOQ XÖJALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRIŞ

IQTISODIYOTDA SUN'IY INTELLEKT PLATFORMALARIDAN FOYDALANIŞ VA UNING SAMARADORLIGI

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, çorvaçilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali

Allaniyazov Paraxat Ataniyazovich *e-mail: paraxatallaniyazov7@gmail.com*

Matkarimova Umida Turganbay qizi *e-mail:* matkarimovaumida9507@gmail.com

DOI
10.66073/ReFocus-Conf/1311149

NASHR SANASI
13.11.2026 · Nukus

SAHIFALAR
691–695

NASHR HAMKORI
Research Focus
ISSN 2181-3833

IQTIBOS UÇUN Allaniyazov P.A., Matkarimova U.T. Iqtisodiyotda sun'iy intellekt platformalaridan foydalaniş va uning samaradorligi // Veterinariya meditsinasi va çorvaçilikdagi dolzarb muammolar va ularning yeçimlari: xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik anjuman materiallari. – Nukus, 2026. – B. 691–695. – DOI: 10.66073/ReFocus-Conf/1311149

ANNOTATSIYA Uşbu tezisda zamonaviy iqtisodiy tizimlarda Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) hamda Sun'iy intellekt (SI) platformalaridan foydalanişning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. SI platformalarining makro va mikroiqtisodiy darajadagi ta'siri, samaradorlik körsatkiçlari, Özbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga joriy etiş tendensiyalari hamda sohadagi mavjud muammolar va ularning yeçimlari batafsil yoritilgan.

MAVZUNING DOLZARBLIGI

Bugungi kunda jahon iqtisodiyoti jadal raqamlaştiriş bosqiçini boşidan keçirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) faqatgina ma'lumotlarni uzatiş vositasi bölib qolmasdan, balki biznes jarayonlarini tubdan özgartiruvçi va qiymat yaratuvçi asosiy drayverga aylandi. Uşbu evolyutsiyaning eng yuqori çöqqisi sifatida Sun'iy intellekt (SI) platformalarining iqtisodiyotga kirib kelişi hisoblanadi. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 'Raqamli Özbekiston – 2030' strategiyasida hamda Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etişga oid qarorlarida belgilanganidek, iqtisodiyotning barça tarmoqlariga SI platformalarini tatbiq etiş milliy raqobatbardoşlikni oşirişning ustuvor vazifasidir.

Sun'iy intellekt platformalari katta hajmdagi ma'lumotlarni (Big Data) soniyalar içida tahlil qiliş, resurslarni optimallaştiriş, inson omili bilan boğliq xatolar xavfini kamaytiriş va kelajakdagi iqtisodiy tendensiyalarni yuqori aniqlikda prognozlaş imkonini beradi. Şu sababli, AKT fanida SI platformalarining iqtisodiyotdagi örnini örganiş va amaliyotga tatbiq etiş mexanizmlarini işlab çiqiş öta dolzarb masalalardan biridir.

IQTISODIYOTDA SUN'IY INTELLEKT PLATFORMALARINING NAZARIY VA TEXNIK ASOSLARI

Iqtisodiy faoliyatda qöllaniladigan SI platformalari turliça arxitektura va funksional imkoniyatlarga ega. Asosiy platformalar turkumiga quyidagilar kiradi:

a) – Maşinali örgatiş (Maçine Learning) platformalari: Moliyaviy xatarlarni baholaş, kredit skoringi va bozor narxlarini prognozlaşda işlatiladi (masalan, TensorFlow, PyTorç asosidagi tizimlar);

b) – Tabiiy tilni qayta işlaş (NLP) va LLM platformalari: Mijozlarga xizmat körsatişni avtomatlaştiriş (çat-botlar, virtuel yordamçilar), hujjatlar matnini tahlil qilişda qöllaniladi (OpenAI Enterprise, Google Gemini, Anthropic);

d) – Biznes tahlili (Business Intelligence – BI) va Avtomatlaştiriş: IBM Watson, SAP AI, Microsoft Power BI AI modul platformalari korporativ ma'lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qilib, boşqaruv qarorlarini qabul qilişga kömaklaşadi.

Rasm 1: Iqtisodiy tizimlarda AI platformalarining ishlash arxitekturasi

Rasm 1. Iqtisodiy tizimlarda AI platformalarining işlaş va ma'lumotlarni qayta işlaş arxitekturasi

IQTISODIYOT TARMOQLARIDA SI PLATFORMALARINING QÖLLANILIŞ SFERALARI

Sun'iy intellekt platformalari iqtisodiyotning turli jabhalarida öziga xos xususiyatlar bilan namoyon böladi. Quyidagi Jadval 1 da asosiy iqtisodiy tarmoqlar va ularda qöllaniladigan SI platformalari hamda ularning iqtisodiy samadorligi keltirilgan.

Jadval 1. Iqtisodiyot tarmoqlarida SI platformalarining qöllanilişi va samaradorlik körsatkiçlari

Iqtisodiyot Tarmoği	Qöllaniladigan SI Platformalari	Asosiy Funksiyalari	Iqtisodiy Samarasi
Bank va Moliya	SAS AI, DataRobot, OpenAI, FICO	Kredit skoringi, firibgarlikni aniqlaş (Fraud Detection), algoritmik savdo	Xatarlarni 35% ga kamaytiriş, tahlil vaqtini 80% ga qisqartiriş
Çakana Savdo (E-commerce)	Amazon Personalize, Salesforce Einstein, Dynamic Yield	Talabni prognozlaş, şaxsiylaştirilgan tavsiyalar, narx şakllanişi	Sotuv hajmini 20-30% ga oşiriş, ombor zaxirasini optimallaştiriş

https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/1311149

Sanoat va Işlab çiqariş	Siemens MindSphere, SAP Predictive Maintenance, IBM Maximo	Uskunalar nosozligini oldindan başorat qiliş, sifat nazorati	Ta'mirlaş xarajatlarini 25% ga kamaytiriş, undorlikni oşiriş
Logistika va Ta'minot	LOGIQ AI, C.H. Robinson Navisphere, Google Supply Çain	Yönalişlarni optimallaştiriş, yuklarni taqsimlaş, inventarizatsiya	Yoqilği tejamkorligi 18%, yetkazib beriş vaqtini 25% ga tezlaştiriş
Qişloq Xöjaligi	Climate FieldView, John Deere Operations, Cropin	Ekinlar hosildorligini başorat qiliş, tuproq tahlili, zararkunanda nazorati	Resurs tejamkorligi 20%, hosildorlikni 15-22% ga oşiriş

Özbekistonda va Jahonda SI Platformalaridan Foydalaniş Statistikasi va Tahlili

Sönggi yillarda Jahon iqtisodiyotida Sun'iy intellekt bozorining hajmi keskin ösib bormoqda. Global SI bozori 2026-yilga kelib 300 milliard dollarga yaqinlaşişi va yillik ösiş sur'ati 35-38% ni taşkil etişi kutilmoqda [cite: 1.1.2]. Özbekiston Respublikasida ham 'Raqamli Özbekiston – 2030' dasturi doirasida bank, telekommunikatsiya va davlat xizmatlarida SI yeçimlari faol joriy etilmoqda [cite: 1.1.1].

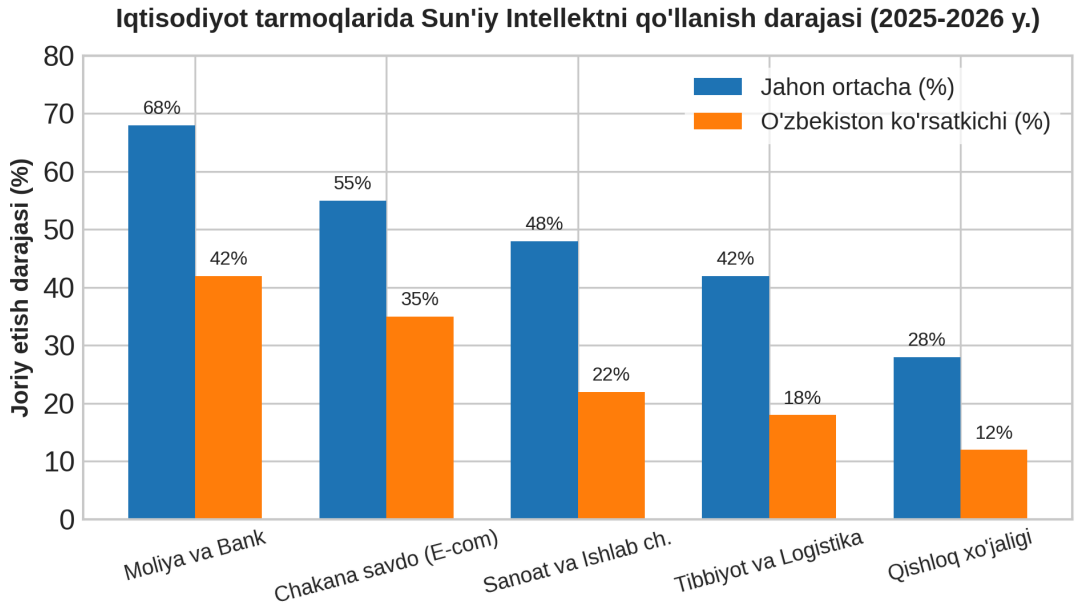

Diagramma 1. Jahon va Özbekiston iqtisodiyot tarmoqlarida SI platformalarining joriy etiliş körsatkiçlari (2025-2026 y.y. foizda)

Diagramma 1 dan körinib turibdiki, Özbekistonda SI platformalarini joriy etişda moliya va çakana savdo sektori yetakçilik qilmoqda (mos ravişda 42% va 35%). Biroq sanoat va qişloq xöjaligi sohalarida bu körsatkiç hali ham jahon ortaça darajasidan ança orqada. Bu esa uşbu tarmoqlarga AKT va SI texnologiyalarini yanada kengroq jalb etiş zaruratini körsatadi.

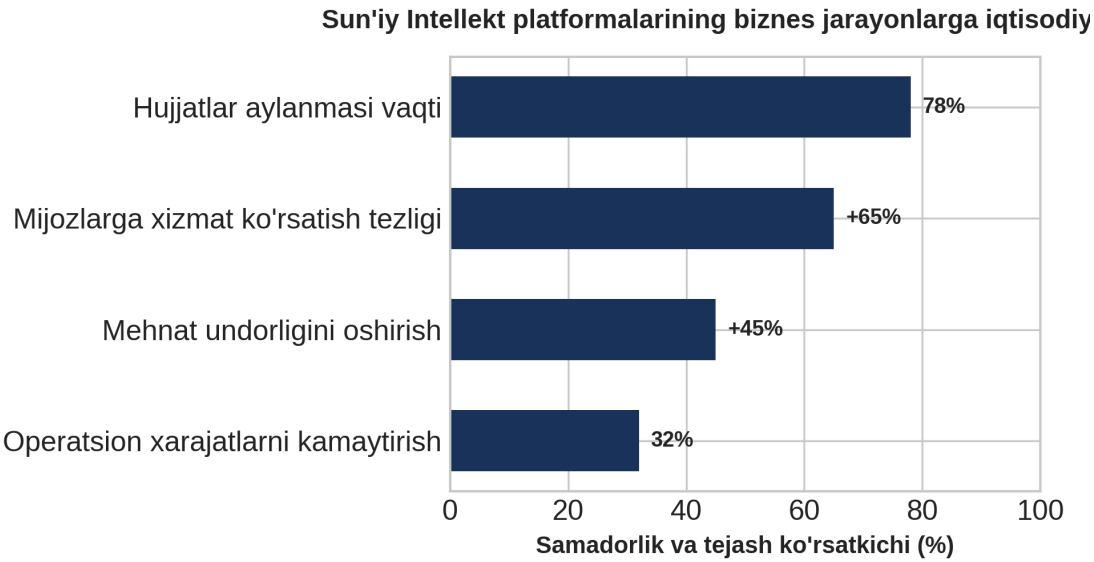

Diagramma 2. Sun'iy intellekt platformalarini joriy etişdan olinadigan iqtisodiy samaradorlik va tejamkorlik körsatkiçlari

Diagramma 2 dagi tahlillarga köra, korxonalarda SI platformalaridan foydalaniş hujjatlar aylanmasi vaqtini 78% ga qisqartiradi, mijozlarga xizmat körsatiş tezligini 65% ga hamda umumiy mehnat undorligini 45% ga oşiriş imkonini beradi. Şuningdek, operatsion xarajatlar örtaça 32% ga tejaladi.

ÖZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SI PLATFORMALARINI QÖLLAŞDAGI MUAMMOLAR VA ÇEKLOVLAR

AKT va Sun'iy intellekt platformalarini iqtisodiyotga keng joriy etişda bir qator tizimli muammolar va tösiqlar mavjud. Jadval 2 da uşbu muammolar va ularni bartaraf etiş yöllari guruhlangan.

Jadval 2. SI platformalarini joriy etişdagi tösiqlar va ularning yeçimlari

Muammo Yönalişi	Mavjud Çeklov va Muammolar	Tavsiya Etilayotgan Yeçimlar
Kadrlar yetişmovçiligi	SI va Data Science böyiça yuqori malakali mutaxassislarning kamligi	OOTlarda AKT va SI böyiça maxsus dasturlarni köpaytiriş, xalqaro sertifikatlaş
Infratuzilma va Serverlar	Yuqori hisoblaş quvvatiga ega serverlar va Data-markazlarning yetarsizligi	Bulutli texnologiyalarga (Cloud AI) ötiş va milliy superkompyuter markazlarini taşkil etiş
Ma'lumotlar sifati (Big Data)	Biznes va davlat taşkilotlarida ma'lumotlarning raqamlaşmagani va tartibsizligi	Ma'lumotlar bazasini standartlaştiriş (Data Cleaning) va oçiq ma'lumotlar portallarini rivojlantiriş
Kiberxavfsizlik va Etika	Konfidentsial ma'lumotlarning sizib çiqişi xavfi va AI etikasi böyiça qonunçilik	AI böyiça etika kodeksini qabul qiliş hamda kiberxavfsizlik protokollarini kuçaytiriş

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyotda AKT va Sun'iy intellekt platformalaridan foydalaniş şunçaki texnologik yangilik emas, balki mamlakatning barqaror iqtisodiy ösişini ta'minlovçi

https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/1311149

strategik zaruratdir. SI platformalarini joriy etiş korxonalarga resurslarni 30-40% ga tejaş, samaradorlikni oşiriş va yangi raqamli xizmatlar bozorini yaratiş imkonini beradi.

Özbekiston Respublikasi iqtisodiyotida SI platformalaridan foydalaniş samaradorligini yanada oşiriş uçun quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

1. Davlat va xususiy şeriklik asosida milliy Sun'iy Intellekt va Bulutli Hisoblaş Markazlarini (National AI Cloud) barpo etiş;

2. Tijorat banklari, sanoat korxonalari va soliq/bojxona tizimida avtomatlaştirilgan AI-analitika platformalarini töliq integratsiya qiliş;

3. Kiçik va örta biznes (KOB) subyektlariga tayyor SI platformalari (SaaS) xizmatlaridan foydalaniş uçun subtsidiyalar va imtiyozli kreditlar ajratiş;

4. Oliy ta'lim muassasalarida 'Iqtisodiyotda AI va Data Science' mutaxassisliklari böyiça kadrlar tayyorlaşni keskin kengaytiriş.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RÖYXATI

1. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son 'Raqamli Özbekiston – 2030' strategiyasini tasdiqlaş töğrisidagi Farmoni.
2. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son 'Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etiş uçun şart-şaroitlar yaratiş çora-tadbirlari töğrisida'gi Qarori.
3. Gulyamov S.S. va boşqalar. Raqamli iqtisodiyotda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va sun'iy intellekt. Öquv qöllanma. – T.: 'Iqtisod-Moliya', 2023. – 310 b.
4. Ayupov R.X., Baltabayeva G.R. Raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt platformalari. Monografiya. – T.: 'Fan va texnologiya', 2022. – 215 b.
5. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approaç. 4th Edition. – Pearson, 2021. – 1136 p.
6. InfoCOM.UZ – Özbekiston axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va sun'iy intellekt statistikasi jurnali (2024-2025).
7. Jahangirov A.A. Iqtisodiy jarayonlarni avtomatlaştirişda sun'iy intellekt platformalarining rolini baholaş. // 'Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar' ilmiy jurnali, 2023, №5.